

Лілія МИРНА,
методистка з біології
та екології НМЦ професійного
розвитку педагогічних
та керівних працівників
установ і закладів дошкільної
та загальної середньої освіти
ХОІППО ім.А.Назаренка

природнича
освітня галузь
(природознавство,
біологія)

Пілот НУШ як простір змін у навчанні, мисленні та взаємодії

Реформування загальної середньої освіти в Україні, що реалізується в межах Концепції Нової української школи (НУШ), спрямоване на створення освітнього середовища, орієнтованого на потреби особистості, розвиток ключових компетентностей та формування готовності до життя в умовах сучасного суспільства. Вагому роль у цьому процесі відіграла апробація нових освітніх підходів, інноваційних педагогічних технік та сучасних навчально-методичних комплектів, що дало змогу визначити ефективні моделі їх впровадження в масову освітню практику.

Пілотування інтегрованих курсів і предметів природничої освітньої галузі НУШ у базовій школі - це не лише експериментальний майданчик, а цілісний освітній простір трансформацій, що охоплює зміст навчання, когнітивні стратегії учасників освітнього процесу та характер їхньої взаємодії. Реалізація оновленого змісту базової середньої освіти здійснювалася з урахуванням принципів наступності та перспективності, з опорою на результати й напрацювання початкової освіти. Це передбачало досягнення змістової узгодженості в межах інтегрованих курсів і предметів ПРО, а також урахування складності адаптаційного періоду здобувачів освіти під час переходу з початкової до базової школи, зокрема в умовах адаптаційного циклу навчання.

Пілотний проєкт в базовій школі розпочався, відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 02.04.2021 № 406 «Про реалізацію інноваційного освітнього проєкту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти». В області, відповідно до листа Департаменту освіти, науки, молоді та спорту Хмельницької обласної державної адміністрації від 24.02.2021 № 523-38/2021, для участі в експерименті було визначено п'ять закладів загальної середньої освіти, зокрема:

- гімназію № 1 імені Володимира Крисицького;
- гімназію № 2 м. Хмельницького;
- Кам'янець-Подільський навчально-виховний комплекс № 3 у складі закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів та ліцею;
- Старокостянтинівську загальноосвітню школу І-ІІІ ступенів № 1 Старокостянтинівської міської ради;

- навчально-виховний комплекс «Спеціалізована школа І-ІІІ ступенів – ліцей “Успіх”».

В адаптаційному циклі (5-6 класи) розпочали пілотування такі вчителі експериментальних освітніх закладів:

Мельник Оксана Григорівна (вчителька біології), Мельницька Ірина Іванівна (вчителька географії), Ніколаєва Тетяна Олегівна (вчителька хімії), Прокіна Ірина Миколаївна (вчителька фізики), Покотилук Віта Василівна (вчителька біології), Харчук Зарина Анатоліївна (вчителька біології)..

Для підготовки педагогів до реалізації принципів Державного стандарту базової середньої освіти, в межах інноваційного освітнього проєкту, на базі Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти було розроблено Програму підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які викладають у пілотних 5-х класах відповідно до реалізації постанови Кабінету Міністрів України. Зазначимо, що вчителі обрали модельні навчальні програми інтегрованих курсів «Пізнаємо природу» (авт. Біда Д., Гільберг Т., Колесник Я.) та «Природничі науки» (авт. Білик Ж., Засєкіна Т., Лашевська Г., Яценко В.). За відсутності підручників навчальні матеріали, розроблені авторами, надавалися видавництвами безпосередньо вчителям пілотних закладів освіти.

Для якісного пілотування освітнього проєкту та професійної реалізації засад Нової української школи було укладено Дорожню карту «Пілот. 5 клас», відповідно до якої онлайн-зустрічі проводилися двічі на місяць. Серед основних заходів:

- вебінар «Про особливості модельних навчальних програм та конструювання календарно-тематичних планів» (30.08.2021 р.);
- вебінар «Навчально-методичне забезпечення інтегрованих курсів: шляхи вирішення проблем» (30.09.2021р.);
- анкетування «Навчальний контент в НУШ: якість і доступність» (25.09.2021р.);
- вебінар «Вирішуємо проблемні моменти» (26.10.2021 р.);
- круглий стіл «Наступність в НУШ: від початкової освіти до базової» (18.11.2021 р.);
- робоча онлайн-зустріч з авторами навчально-методичних комплектів (02.12.2021 р.);
- вебінар «Формування ключових компетентностей; практичні аспекти» (18.01.2022 р.);

- круглий стіл «Оцінювання навчальних досягнень учнів в НУШ» (24.02.2022 р.);

- панорама відкритих уроків (майстер-класи упродовж квітня 2022 р.).

Набуваючи первинного досвіду реалізації засад Концепції Нової української школи, вчителі-пілотники були активними учасниками обласних науково-методичних заходів. Так, Віта Покотиліук та Ірина Проніна, учительки Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів № 1 Старокостянтинівської міської ради, були спікерками онлайн-вебінарів для вчителів природничої освітньої галузі Городецької (31.03.2022 р.) та Старокостянтинівської (26.04.2022 р.) міських територіальних громад. Ключовими питаннями обговорення стали реалізація компетентнісного потенціалу інтегрованих курсів та особливості оцінювання в НУШ.

У межах обласного марафону «Стартує НУШ в основній школі», що відбувся 21 червня 2022 р., предметом обговорення у ході роботи секції ПРО стали результати першого року пілотування з таких проблемних питань:

- Організація досліджень на уроках інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» (Оксана Мельник, учителька біології гімназії № 1 імені Володимира Крasiцького);

- НУШ: виклики сьогодення (Ірина Мельницька, вчителька географії гімназії № 2 м. Хмельницького);

- Виклики Нової української школи при викладанні інтегрованих курсів природничої освітньої галузі (Тетяна Ніколаєва, вчителька хімії Кам'янець-Подільського навчально-виховного комплексу №3 у складі ЗОШ I–III ступенів та ліцею);

- Особливості реалізації програми «Природничі науки» в пілотних класах (Ірина Прокіна, вчителька географії Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №1);

- Оцінювання навчальних досягнень учнів 5 класу НУШ (Віта Покотиліук, учителька біології Старокостянтинівської загальноосвітньої школи I–III ступенів №1);

- Формування ключових компетентностей у на уроках інтегрованого курсу «Пізнаємо природу» (з досвіду роботи) (Зарина Харчук, учителька біології навчально-виховного комплексу «Спеціалізована школа I–III ступенів, ліцей «Успіх»).

Обговорення результатів першого року пілотування дало змогу простежити, як трансформуються підходи до організації освітнього процесу: від традиційного викладання до діяльнісного, дослідницького навчання, орієнтованого на формування компетентностей. Поручені під час секції проблемні питання відобразили зміни в педагогічному мисленні вчителів, які переосмислюють свою роль: від транслятора знань до фасилітатора освітньої діяльності учнів. Водночас акцент на викликах НУШ і шляхах їх подолання сприяв формуванню спільного професійного бачення та розвитку культури педагогічної комунікації. Таким чином, секція ПРО не лише узагальнила результати пілотування, а й підтвердила, що НУШ – це динамічний простір змін, у якому трансформуються підходи до навчання, мислення педагогів і культура освітньої взаємодії.

Систематичне консультативне спілкування, обмін презентаційними матеріалами, методичними рекомендаціями через Viber-групу та Google -клас стали

дієвими інструментами професійної комунікації, забезпечуючи постійний зворотний зв'язок, швидке реагування на виклики впровадження НУШ, взаємопідтримку педагогів.

Пілотування у 6 класі (2022/2023 н.р.) розпочалося з аналізу проблем, визначених педагогами під час анкетування:

- питання щодо вчасної забезпеченості друкованими та електронними посібниками, технічними засобами;
- питання щодо якісної діагностики учнів наприкінці семестру (хто розроблятиме діагностичні роботи, як проводитиметься діагностика дослідження природи/ експериментування);
- питання щодо критеріїв оцінювання різних видів діяльності.

Зазначені питання були враховані при навчанні педагогів-пілотників, що проходило в онлайн-форматі на базі Інституту післядипломної педагогічної освіти та плануванні методичних зустрічей і консультацій для вчителів. До уваги було взято і проміжні результати 6-х пілотних класів НУШ загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у ЗЗСО в умовах воєнного стану, яке провела Державна служба якості освіти (ДСЯО).

Акцент методичного супроводу стосувався реалізації компетентнісного потенціалу інтегрованих курсів, формування наскрізних умінь, організації дослідницької діяльності, розроблення діагностичних матеріалів, формувального та підсумкового оцінювання.

Серія планових вебінарів і методичних студій стосувалася наступних проблем:

- Особливості організації освітнього процесу в 6-х пілотних класах ПРО.
- Реалізація очікуваних результатів: практичний аспект.
- Дослідницька діяльність учнів як складова сучасного уроку природничих дисциплін.
- Використання інтерактивних методів навчання на уроках інтегрованих курсів.
- Оцінювання різних видів діяльності учнів інтегрованого курсу "Пізнаємо природу" в НУШ.
- Формувальне оцінювання: інструменти й практики.
- Наскрізнi вміння в дії: досвід пілотування.

Створено було творчу групу вчителів природничої освітньої галузі, які розробляли навчальні програми на основі модельних навчальних програм різних авторських колективів. Відповідно до навчальних програм розроблено календарно-тематичні плани. Консультантами щодо створення освітніх продуктів стали вчителі-пілотники. Методичний посібник «Оцінювання різних видів діяльності учнів інтегрованого курсу «Пізнаємо природу», створений Вітою Покотиліук, учителькою біології Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 у конкурсі «Хмельниччина на шляхах реформування», здобув диплом ІІ ступеня (2023 р.).

Підбиття підсумків пілотування навчально-методичного забезпечення для закладів загальної середньої освіти в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти (адаптаційний цикл) відбулося 05 червня 2024 року під час методичного івенту «Реалізація Державного стандарту базової середньої освіти в адаптаційному періоді: виклики, практики, рішення». Сесія педагогічного досвіду вчителів ПРО включала наступні теми:

- «Нова українська школа: виклики та шляхи подолання» (Ніколаєва Т.М., учителька хімії Кам'янець-Подільського ліцею №3, вчитель методист);

- «Особливості освітнього процесу в Новій українській школі». (Ільїнський С.В., вчитель біології комунального закладу загальної середньої освіти "Ліцей №1 імені Володимира Красицького, магістр біології);

- «Організація навчання на уроках предметів природничої освітньої галузі: інновації та особливості» (Лісова Г.Й., учителька біології Кам'янець-Подільського ліцею №3, вчитель вищої кваліфікаційної категорії);

- «Види діяльності на уроках в пілотних класах» (Тихонюк Н.С., учителька біології комунального закладу загальної середньої освіти "Ліцей №11 Хмельницької міської ради", вчитель-методист);

- «Нові підходи до цінювання в НУШ: практика реалізації» (Покотиліук В.В., учителька біології Старокостянтинівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1 Старокостянтинівської міської ради, вчитель-методист).

Методичний івент став платформою для осмислення результатів впровадження ідей Нової української школи як простору змін у навчанні, мисленні та взаємодії. У центрі уваги були трансформації освітнього процесу: перехід від знаннєвої до компетентнісної моделі навчання, розвиток критичного та системного мислення учнів, формування навичок співпраці, відповідальності та самостійності. Обговорення практичного досвіду пілотування в адаптаційному циклі засвідчило важливість гнучкості освітніх підходів, інтеграції змісту освіти, впровадження інноваційних методик навчання, нових підходів до оцінювання результатів навчання учнів/учениць та сучасного навчально-методичного забезпечення.

Пілотування у другому циклі базової середньої освіти — базовому предметному навчанні (7–9 класи) — розпочалося з 01 вересня 2023 року та передбачало апробацію нових модельних навчальних програм, підручників і методик навчання. Реалізація природничої освітньої галузі в навчальних планах закладів освіти здійснювалася через вивчення окремих предметів (біології, географії, фізики, хімії) та/або інтегрованого курсу «Природничі науки». З огляду на зазначену варіативність Інститутом ураховано відповідні підходи під час розроблення навчальної програми підготовки вчителів до пілотування в базовому предметному циклі.

Зазначимо, що з переходом до базового предметного навчання оновилися команда педагогів, які долучилися до участі в інноваційному освітньому проєкті:

- Ільїнський Сергій Валентинович, учитель біології ліцею №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради, магістр біології;

- Зайонц Інна Миколаївна, вчителька біології Славутської гімназії «Успіх», учитель-методист;

- Прокопчук Наталія Анатоліївна, вчителька біології Славутської гімназії «Успіх», вчитель І кваліфікаційної категорії;

- Тихонюк Наталія Степанівна, вчителька біології ліцею №11 Хмельницької міської ради, вчитель-методист.

З адаптаційного в предметний цикл перейшли:

- Лісова Галина Йосипівна, вчителька біології Кам'янець-Подільського ліцею №3, вчитель вищої кваліфікаційної категорії;

• Покотиліук Віта Василівна, вчителька біології Старокоштанівської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів №1, вчитель-методист.

Педагогами було обрано три варіанти модельних навчальних програм з біології різних авторів/авторських колективів. Підручники для апробації, що відповідали обраній модельній програмі, теж різних видавництв та авторів/авторських колективів.

Методичний супровід щодо забезпечення готовності вчителів до реалізації засад Державного стандарту базової середньої освіти, використання в освітньому процесі навчально-методичних освітніх продуктів передбачав системну організацію роботи з педагогами, спрямовану на формування професійної компетентності відповідно до вимог Стандарту. Зокрема, проведено:

щорічні онлайн-зустрічі з авторами НМК різних видавництв;

вебінари:

• «Науково-методичний супровід пілотування біології в НУШ.» (7 клас- 03.10.2023р.; 8 клас-18.09.2024 р.; 9 клас-08.10.2025 р.);

• «Дослідницьке навчання як основа формування ключових компетентностей та наскрізних умінь» (09.11.2023р.);

• «Формування предметної та ключових компетентностей в освітньому процесі з біології» (24.09.2024 р.).

• «Формування наскрізних умінь в освітньому процесі з біології» (7 клас-22.03.2023; 8 клас-08.02.2025р.).

• «Оцінювання результатів навчання на уроках біології» (7 клас-12.12.2023р.; 8 клас-20.11.2024 р.).

• «Використання цифрових ресурсів і віртуальних лабораторій з біології» (7 клас-12.04.2024 р.; 8 клас-24.04.2025 р.).

У базовому предметному циклі особливу увагу звернено на використання в освітньому процесі компетентнісно орієнтованих завдань (КОЗ), оскільки вони забезпечують перехід від засвоєння знань до їх практичного застосування. Це відповідає сучасній освітній парадигмі, закладеній у Державному стандарті базової середньої освіти. Саме КОЗ орієнтовані не лише на відтворення знань, а й на розвиток умінь аналізувати, порівнювати, робити висновки, приймати рішення, діяти в нових ситуаціях. Такі завдання моделюють життєві ситуації, що робить навчання змістовним і практико-орієнтованим, сприяє розвитку критичного мислення, формуванню вмінь працювати з інформацією та комунікувати.

Для набуття вчителями навичок конструювання компетентнісно орієнтованих завдань, їх застосування в освітньому процесі та оцінювання було проведено тренінги «Моделювання матриці змісту тесту для оцінювання в НУШ» (2024 р.) та «Компетентнісно орієнтовані завдання: від ідеї до реалізації» (2025 р.).

Зважаючи, що сучасне оцінювання орієнтується на перевірку вмінь діяти, висловлювати судження, а не лише знати, саме компетентнісно орієнтовані завдання дають змогу об'єктивно оцінити результати навчання школярів.

Проведені тренінги сприяли набуттю педагогами практичного досвіду створення компетентнісно орієнтованих завдань і визначення чітких критеріїв їх оцінювання.

Підвищення професійного рівня вчителів, які пілотували НУШ, – необхідна умова успішної реалізації інноваційного освітнього проєкту, освітньої рефор-

ми загалом, оскільки забезпечує їхню готовність до впровадження компетентнісного підходу, формування наскрізних умінь, подолання освітніх втрат, реалізації нових підходів до оцінювання, що сприяє підвищенню якості шкільної природничої освіти. Участь у заходах (2021–2026 рр.) на базі ХОІППО ім. А. Назаренка, на платформі ГО «Освіторія», у вебінарах Інституту педагогіки НАНУ, а також у заходах видавництв «Ранок», «Генеа», «Алатон», «Аксіома», «Посібники і підручники» та «Formula» сприяла розширенню методичного інструментарію й опануванню сучасних освітніх технологій НУШ.

Окремо варто зазначити, що навчання вчителів-пілотників у проєкті «SCAFFOLD» (2025 р.) сприяло поглибленню розуміння сучасних освітніх підходів, а також формуванню вмінь проєктувати навчальний процес з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів. Педагоги опанували ефективні стратегії розвитку критичного мислення, організації дослідницької діяльності, застосування формувального оцінювання та використання інноваційних і цифрових інструментів у навчанні.

Розуміючи, що саме досвід учителів пілотних шкіл є орієнтиром для педагогів, які працюють або планують працювати в класах НУШ, вважали за необхідне долучитися до наукового експертування та апробації підручників природничої освітньої галузі, а також до обміну набутим досвідом під час пілотування програм та інших освітніх продуктів. Так, Ільїнський С.В., учитель біології комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей №1 імені Володимира Красицького Хмельницької міської ради», став науково-методичним консультантом підручника «Пізнаємо природу» (вид-во Лінгвіст) та апробантом підручників:

• «Біологія. 8 клас» (авт. Л.В.Горобець, Н.В.Кокар, І.В.Кравець, Г.П.Лойош, О.Я.Глодан);

• «Біологія. 9 клас» (авт. Л.В.Горобець, І.В.Кравець, Г.П.Лойош, О.Б.Абрат, І.І.Мердх).

Отже, пілотування Нової української школи у природничій освітній галузі засвідчило, що поруч з низкою проблем, над якими варто працювати, освітній процес у сучасній школі набуває якісно нового змісту, орієнтованого на формування компетентної, відповідальної та здатної до саморозвитку особистості. Реалізація інноваційного освітнього проєкту стала дієвим механізмом апробації та впровадження нових підходів до навчання, оцінювання й організації освітньої діяльності. Важливим чинником успішності пілотування стала системна методична підтримка педагогів, їхня участь у професійних спільнотах, освітніх проєктах і програмах підвищення кваліфікації, що забезпечило готовність до інноваційної діяльності та впровадження ефективних освітніх практик. Досвід пілотування показує, що НУШ — це динамічний простір змін, у якому трансформуються підходи до навчання, мислення педагогів і культура освітньої взаємодії.